

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри права та методики

викладання правознавства Сумського державного педагогічного

університету імені А.С.Макаренка

Щербак Світлани Володимирівни

на дисертаційну роботу Лимарь Ірини Володимирівни

“Судовий контроль за виконавчим провадженням у цивільному процесі”,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 “Право”

за спеціальністю 081 “Право”

Актуальність теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження І. В. Лимарь обумовлена необхідністю удосконалення цивільного процесуального законодавства України для узгодження його із оновленими конституційними нормами, зокрема статтею 129-1 Конституції України у частині здійснення контролю суду за виконанням судових рішень відповідно до євроінтеграційних процесів в Україні. Втім, хронологічно потреба нового наукового бачення категорії судового контролю за виконанням судових рішень у цивільному процесі виникла значно раніше - ще зі створенням державної виконавчої служби та прийняттям профільного законодавства про виконавче провадження - Законів України “Про виконавче провадження” та “Про Державну виконавчу службу” (1998-1999 роки), після чого зазнав змін й ЦПК України з окреслених питань (2000 рік), та стало зрозумілим, що колишній поточний контроль з боку судді за судовим виконавцем, що працював при суді, трансформувався, диференціювавшись при цьому на декілька складових залежно від його суб'єкту, а у поняття контролю став вкладатися зовсім інший зміст. Не зважаючи на зазначене, тривалий час проблема судового контролю за виконанням судового рішення у цивільному судочинстві у наукових колах не піднімалася та не була предметом ґрунтовних наукових досліджень ні на

монографічному, ні тим більш, на дисертаційному рівні, що пояснювалося незначними показниками реалізації норм щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державних (на той час) виконавців у судовій практиці. З урахуванням значного проміжку часу, що минув, можна відслідкувати повноцінну генезу категорії “судового контролю” (значно ширшу порівняно із цивільним процесом), що знайшла свій розвиток практично у всіх процесуальних галузях, особливо просунувшись у адміністративному та навіть у кримінальному процесі.

Окрім законодавчих ініціатив щодо розширення меж судового контролю за примусовим виконанням судових рішень у цивільному процесі шляхом запровадження судового контролю за станом виконання виконавчих документів зобов'язального характеру, увага до судового контролю за виконанням судових рішень у цивільному судочинстві може на перспективу також посилюватися іманентно із зростанням кількості приватних виконавців або навіть з переходом національної моделі виконання зі змішаної на приватну форму організації. Це може стати суттєвим рушієм зміни вектору спрямування скарг на дії виконавця з боку стягувача як суб'єкта оскарження у сторону боржника, враховуючи, що реаліями сьогодення є поширюваний у соціальних мережах наступний закономірний зв'язок - “з державними виконавцями судяться стягувачі, а з приватними - боржники” (у даному контексті йдеться саме про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних або приватних виконавців), адже у першому випадку стягувач незадоволений невчиненням виконавчих дій або затягуванням виконавчого провадження, а у другому, навпаки, боржник не погоджується з самим фактом виконання рішення, оскаржуючи дії приватного виконавця.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Лимарь І. В. виконане на основі Закону України “Про наукову та науково-технічну діяльність”, а також відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової

комплексної програми 2011–2025 рр. «Судова влада: проблеми організації та діяльності» № 0111u000957.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим науковим дослідженням теоретичних проблем судового контролю за виконавчим провадженням у цивільному процесі в умовах оновленого цивільного процесуального законодавства та законодавства про виконавче провадження. Здобувачка вирішує цілу низку науково-практичних проблем, пов'язаних із реалізацією судового контролю за виконанням судових рішень у практиці його застосування судами при розгляді скарг на рішення, дії та бездіяльність державних та приватних виконавців.

На підставі свого наукового дослідження здобувачка дійшла цілком обґрунтованого висновку про те, що судовий контроль у виконавчому провадженні пов'язаний безпосередньо з оцінкою органом правосуддя законності рішень, дій чи бездіяльності виконавців та посадових осіб органів ДВС шляхом розгляду скарг та позовів, що виникають із відносин стосовно примусового виконання рішень суду. Дійсно, саме судовий контроль за виконанням судових рішень є найбільш ефективним поряд із іншими формами контролю у виконавчому провадженні, спрямований на забезпечення принципу законності у виконавчому процесі, а результати такого контролю мають правові наслідки не лише для самого виконавчого провадження, але й щодо виконавця, в разі притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Говорячи про складові повноважень суду у виконавчому провадженні, авторка проводить думку про виділення двох груп повноважень суду у виконавчому провадженні:

- 1) організаційно-розпорядчі дії суду у виконавчому провадженні;
- 2) судовий контроль за правомірністю здійснення виконавчого провадження при примусовому виконанні рішень судів цивільної юрисдикції, а саме, розгляд скарг на рішення, дії або бездіяльність виконавців та посадових осіб органів ДВС.

У свою чергу, перша група повноважень суду (організаційно-розпорядчі дії суду у виконавчому провадженні) також класифікована здобувачкою ще на дві групи, зокрема:

1) *вирішення окремих питань, пов'язаних із виконанням судових рішень* (видача виконавчих листів, виправлення в них допущених помилок, поновлення пропущеного строку пред'явлення виконавчого документа до виконання, затвердження мирової угоди та ін.);

2) *сприяння реалізації судових рішень* (наприклад, оголошення розшуку боржника, привід боржника, тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу, звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника та ін.).

Ці повноваження, на думку здобувачки, не є контрольними повноваженнями суду за виконанням судових рішень та не розглядаються у дисертаційній роботі.

Безумовно, така позиція автора заслуговує на увагу і має правове підґрунтя, особливо за першою групою повноважень, коли, за загальним правилом, вчинення певних дій судом буде здійснюватися за заявою сторони виконавчого провадження (або потенційного стягувача) і не впливатиме на реалізацію виконавцем своїх повноважень. При цьому за другою групою організаційно-розпорядчих повноважень їх сутнісний зміст пов'язується із наданням судом дозволу на вчинення державним або приватним виконавцем таких процесуальних дій, тобто не може здійснюватися органами та особами, які здійснюють примусове виконання судових рішень самостійно, незалежно від інших державних органів чи посадових осіб, у тому числі й суду. Більше того, судом може бути відмовлено у задоволенні клопотання державного чи приватного виконавця, що унеможлиблює вчинення саме тих виконавчих або інших процесуальних дій, які планувалися з боку виконавця.

Позитивним моментом роботи є те, що в ній приділена увага перспективам та тенденціям розвитку виконавчого провадження, а саме щодо

наявності тенденції щодо виокремлення виконавчого провадження в окрему галузь права. Дійсно, уявлення про вітчизняне виконавче провадження з урахуванням європейського виміру примусового виконання рішень, появою європейських кодифікованих нормативних актів, що безпосередньо присвячені питанням примусового виконання рішень, зазнало істотних змін. а його сучасне наукове бачення у вітчизняній правовій доктрині рухається у напрямі визнання самостійної системи знань - науки виконавчого процесу, тобто ідей, теорій, основоположних доктринальних засад зі своїм понятійним апаратом, окресленим предметом та методом, а у правовій системі виконавчий процес як спільнота права все дедалі набуває ознак відповідної автономної галузі права.

3. Наукове та практичне значення дисертаційного дослідження визначається актуальністю вибраної теми, новизною отриманих висновків і положень. Викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані для подальших наукових досліджень, які будуть спрямовані на подальший розвиток інституту судового контролю за виконавчим провадженням як у цивільному процесі, так і у інших видах судочинства.

Окремі висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у правозастосовній діяльності судів загальної юрисдикції при розгляді скарг в порядку судового контролю за виконавчим провадженням;
- у навчальному процесі – при викладанні дисциплін “Цивільний процес», «Виконавче провадження», а також для підготовки відповідної навчально-методичної літератури;
- у законопроектній роботі – при внесенні змін та доповнень до діючого Цивільного процесуального кодексу України.

4. Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

Обсяг проведених досліджень, обсяг викладеного наукового матеріалу дисертації було опубліковано автором у 10 наукових працях, з них 3 статі було опубліковано в наукових фахових виданнях України (категорія Б). Розкриття

наукових положень дисертації, що має публічний характер, надало можливість до посилань на такі роботи інших науковців, які продовжують наукові дослідження як у сфері судового контролю за виконавчим провадженням у цивільному процесі, так і у науках цивільного та виконавчого процесу, що підтверджується наявністю профіля автора у біометричній базі “Google Scholar, де має місце більше 10 посилань на наукові роботи здобувачки.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. У своєму науковому дослідженні автор використав велику кількість наукової літератури, законодавчих актів України, судову практику судів загальної юрисдикції, апеляційних судів та Верховного Суду.

Все це дало можливість розкрити сутність судового контролю за виконавчим провадженням у цивільному процесу через хронологію його розвитку як на теоретичному, так і практичному його рівнях.

Нормативно-правову основу дисертації становили як норми Конституції України, так і норми Цивільного процесуального кодексу України 2004 року, норми Цивільного процесуального кодексу Української РСР 1963 року, норми Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року та Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 року, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Все це дало можливість здобувачеві зробити наукові висновки та пропозиції, які є новими для теорії цивільного процесу, а відтак мають наукову цінність та практичне значення.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертаційна робота структурована з урахуванням особливостей теми та завдань наукового дослідження особливостей судового контролю за виконавчим провадженням у вітчизняному цивільному процесі. Дисертація є завершеною самостійною науковою роботою і відповідає всім вимогам щодо її оформлення. Мова, стиль та структура, які пред’являються до анотації, вступу та тексту дисертації відповідають вимогам, які встановлені для такого виду наукових робіт.

Опонентом особисто був проведений аналіз звіту перевірки на плагіат, на наявність текстових запозичень (програма StrikePlagiarism.com). Опонент дійшов висновку, що дисертаційна робота Лимарь Ірини Володимирівни на тему “Судовий контроль за виконавчим провадженням у цивільному процесі” є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень згідно Постанови КМУ від 12.01.2022 року № 44 п.9. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Новизна постановки та практичне значення відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року “Про затвердження вимог до оформлення дисертації”.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, що об’єднують дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок. Список використаних джерел містить 430 найменувань на 38 сторінках, а також додатки – на трьох сторінках.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Разом з тим, не зважаючи на досить високий рівень проведеного дослідження, слід відзначити й певні зауваження, що потребують додаткової аргументації, зокрема такі:

1. Судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільному процесі у дисертаційній роботі розглянутий як явище виключно позитивного характеру. Хотілося б почути думку дисертантки про те, чи не є судовий контроль втручанням суду у повноваження державного або приватного виконавця та де перебуває та межа, яка відділяє контрольну функцію суду від свавілля суду під час розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного чи приватного виконавця. Йдеться про те, чи вправі суд, задовольняючи скаргу на рішення, дії або бездіяльність державного чи приватного виконавця зобов’язати виконавця вчинити певну виконавчу чи іншу процесуальну дію у постановленій судом ухвалі, або ж чи є обов’язковими висновки суду, у зв’язку з якими скасовано постанову

виконавця для самого виконавця в ході здійснення виконавчого провадження. Так, у ч. 2 ст. 451 ЦПК України з цього приводу пропонує суду у разі задоволення скарги зобов'язати державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника), що не відповідає принципу правової визначеності.

2. Дисертантка пропонує внести зміни до цивільного процесуального законодавства з метою встановлення скороченої форми судочинства для розгляду скарг у виконавчому провадженні, це, на її думку, має бути не лише прискорене провадження, а й спрощення процесуальних вимог до дій учасників процесу і діяльності суду.

З цього приводу хотілося б почути думку дисертантки, зокрема, наразі чи не є передбачений законодавством процесуальний порядок розгляду скарги на рішення, дії або бездіяльність державного чи приватного виконавця таким, що відбувається поза меж цивільної процесуальної форми, докази на спростування доводів скарги не збираються та суду не подаються, тобто принцип змагальності сторін не спрацьовує, сторони виконавчого провадження не викликаються, а лише повідомляються про час та місце розгляду справи. При цьому судовий контроль фактично здійснюється не за виконавчим провадженням, а за виконавцем, дії якого оскаржуються. З цього випливає ще одне невирішене питання - чи не порушуються у таких випадках права державного (приватного) виконавця, що є учасником процесу при розгляді скарги на його рішення, дію чи бездіяльність та яким чином вони можуть бути захищені?

Концептуальні засади поділу цивільного судочинства зводяться до структури цивільного судочинства, що включає три види проваджень – позовне (загальне або спрощене), наказне та окреме провадження, де до суду подається позовна заява, заява про видачу судового наказу або заява в порядку окремого провадження. Предметом розгляду суду у разі оскарження рішень, дій або бездіяльності державного чи приватного виконавця є скарга стягувача або

боржника у виконавчому провадженні, що не зовсім узгоджується із структурою ЦПК України, незначним за обсягом є й правове регулювання питання її розгляду. У даному контексті хотілося б почути думку дисертантки з приводу питання, чи можливо вважати норми щодо судового контролю за виконанням судового рішення окремим видом провадження чи яким чином вони узгоджуються із загальною концепцією структури ЦПК України.

3. У дисертаційній роботі автор пропонує доповнити ч. 1 ст. 447 ЦПК України в частині визначення суб'єктів звернення з такою скаргою не лише сторонами виконавчого провадження, а й іншими учасниками виконавчого провадження, як це передбачено ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», з урахуванням їх зацікавленості й виключно в межах порушених їх прав чи обов'язків. Як зазначено у ч. 1 ст. 447 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи.

Право оскаржити рішення, дії або бездіяльність виконавця надано сторонам з міркувань того, що відповідно до вимог виконавчого документа одна сторона - це та, на користь якої здійснюється примусове виконання, а інша - зобов'язана до примусового виконання рішення, тобто виконавча сила поширюється лише на сторін виконавчого провадження та не стосується інших осіб. Хотілося б почути думку дисертантки з питання, чи не відбудеться за рахунок скарг таких осіб зайвого завантаження судів, та яким чином виглядатиме у такому разі резолютивна частина ухвали суду у разі задоволення скарги особи, яка не є стороною виконавчого провадження.

З іншого боку, враховуючи редакцію ст. 447 ЦПК України чи не є доцільним, навпаки, звужити коло осіб, рішення, дії або бездіяльність яких може бути оскаржена, залишився лише державних або приватних виконавців, враховуючи те, що під час виконання судового рішення, як правило, рішення

приймається, а дія вчиняється саме виконавцем, а не іншою особою органу ДВС.

Разом з тим, зазначені зауваження не знижують наукову цінність дисертаційної роботи, яка є завершеним, самостійним і змістовним дослідженням наукової проблеми щодо судового контролю за виконавчим провадженням у цивільному процесі, в якій автором отримані нові, належним чином обґрунтовані теоретичні і прикладні результати, які у сукупності мають суттєве значення для науки цивільного процесу.

9. Загальний висновок. Дисертаційна робота Лимарь Ірини Володимирівни “Судовий контроль за виконавчим провадженням у цивільному процесі”, яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 “Право” за спеціальністю 081 “Право” за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами, опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значенням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року “Про затвердження вимог до оформлення дисертацій” та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.

**Доцент кафедри права
та методики викладання правознавства
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
кандидат юридичних наук, доцент**

Світлана Щербак

Засвідчую
підписи проєктор
" 20 р.